

Török

János

Mezőgazdál

és

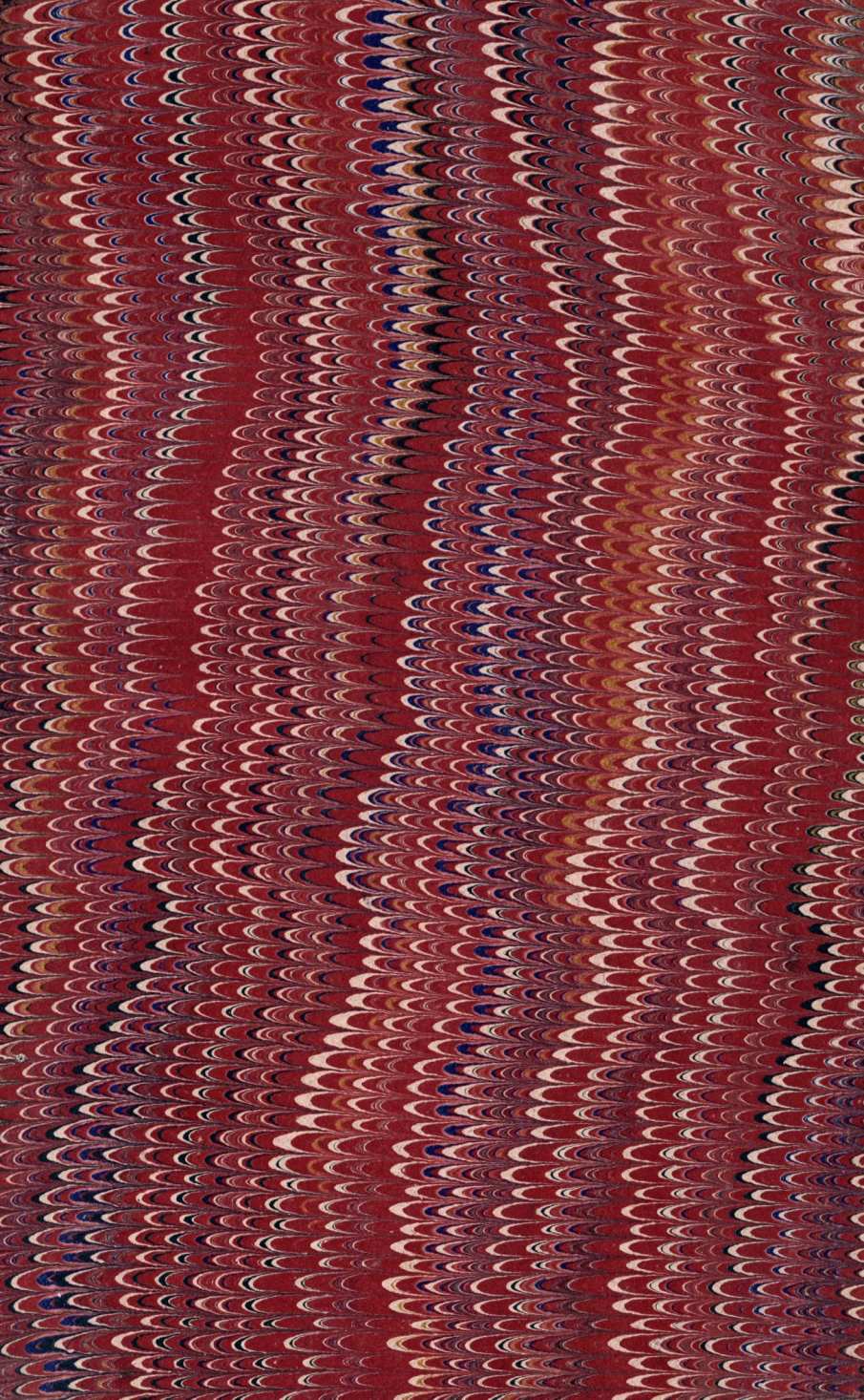
Erdészek

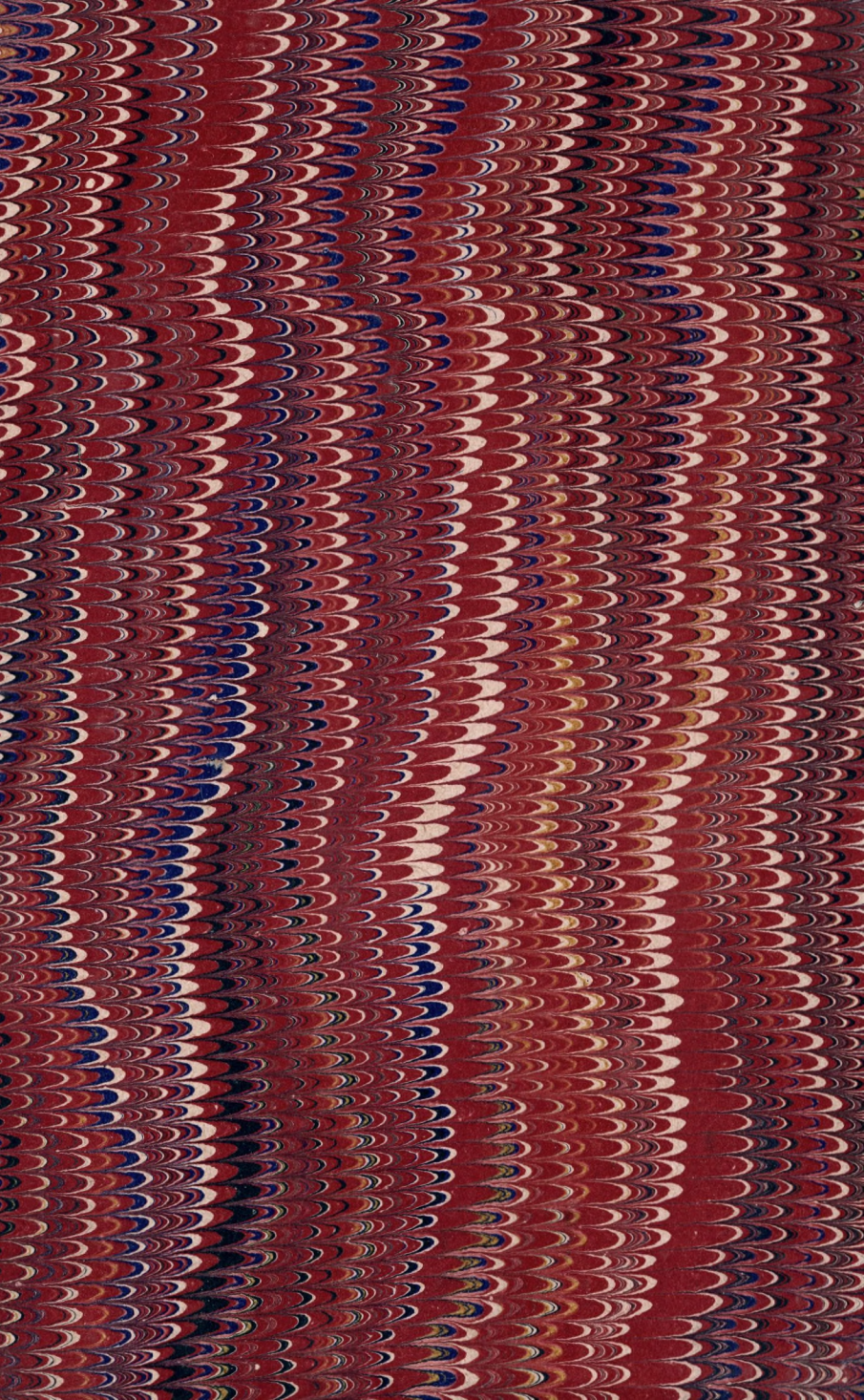
gyűléséről.

DK

124

OFE Könyvtár

A.II. 2018

A' NÉMET

MEZŐGAZDÁK ÉS ERDŐSZÖK

B O R O S Z L Ó N

(POROSZ-SZILÉZIÁBAN)

TARTOTT

KILENCZEDIK GYÜLÉSÉNEK

RÖVID VÁZOLATA.

A'

MAGYAR GAZDASÁGI EGYESÜLET

ÁLTAL

MEGBIZOTT KÉPVISELŐK NEVÉBEN

ELŐADTA

TÖRÖK JÁNOS,

EGYESÜLETI TITOKNOK.

Ára borítékba fűzve 6 kr. p. p.

PESTEN, 1845.

NYOMATOTT BEIMEL JÓZSEFNÉL.

D. K. 1866

A' M. Gazd. Egyesület képviselői, megbízatásukhoz képest, a' f. é. sept. elején elindultak Boroszlóba, hogy ott a' németgazdák kilenczedik gyűlésében részt vegyenek. Nm. Ürményi Ferencz koronaőr 's v. b. t. t. ur ő excja vezeté a' küldöttséget, mellynek egyébiránt tagjai voltak Horhy Mihály 's Heuffel János tb. ur, 's az alulirott. — Érdekes volt e' kiküldetés reánk nézve, nemcsak a' kihirdetett gyűlés reménylett tanúságos tartalma miatt, hanem azon keblet átható históriai emlékezetek fontossága tekintetéből is, mellyek bennünket mint magyarokat különösen érintve, utazásunk közben Porosz-Szilízián keresztül környeztek. Buskomolyan merengtek szemeink azon szép tartomány virágzón-dús síkságain, mellyel mintegy négyszáz év előtt Hunyadi Mátyás messzeható hatalma a' magyar királyi koronát gazdagítá 's erősíté; 's hol egy század előtt vérével pecsételé rendíthetetlen hűségét koronás fejedelmei iránt nemzetünk, szerénytelenség nélkül mondhatván el, hogy azon dicsően országoló háznak, mellyhez őt alkotmány, törvény és százados eskü köté, lelkesedése, egyetemes felkelése, 's győző karjai által szerencsés volt koronát és birodalmat megmenteni, megtartani. —

Ezen emlékezetek Szilíziában is élnek még, nem csuda tehát, hogy azon nép, melly egykori státusszövetségesei iránt még most is palástolatlan vonzalommal viseltetik, bennünk magyar vendégeit kitünő figyelemmel, 's szeretetteljes szíveséggel fogadá.

A' gyűlés igen népes volt, 's mintegy 900 tagból állott, kiknek azonban legalább $\frac{3}{5}$ részét belföldiek képezék, mi nem csak a' haza becsülete, tudományok, 's mezőgazdasági okulás iránti részvételre, hanem egyenesen magasb kiképzettségre, 's azon öntudatra mutat, hogy a' szilíziái gazda mitsem tartott a' Boroszlóba Németország minden vidékiről összegyűlt legjelesb gazdákkal a' tapasztalás, ismeret, és vitatkozás térén bátran szembe szállani. — Mielőtt azonban a' 10 napig tartó gyűlésnek, melly Porosz-Szilíziamezőgazdasági kincseinek, 'sszorgalma és kikép-

zetsége jeleinek szépen rendezett tökéletes gyűjteménye közepette tartatott, bővebb tartalmát 's eredményeit elősorolnánk, engedje meg a 'Tekint. Egyesület, hogy előbb az országnak általános gazdasági viszonyairól rövid ismertetést bocsássunk előre, mellynek méltánylása után lehet csak az ottani földmivelő néposztályok irányáról, szelleméről és sorsáról, 's így a' gyűlésnek is practicus tartalmasságáról tiszta fogalmat nyerni.

Porosz-Sziléziát, melly Glatz-grófságon kívül 741 négyszög mértföldet foglal el, 's 3 millió embernél többet táplál, 's egyáltalában legnagyobb 's legnépeseb tartományát képezi a' porosz státusnak, — Odera vize barázda gyanánt hasítja két részre, mellynek jobbparti része, észrevétlenül emelkedvén, a' glatzi és óriáshegyekre (Riesengebirg) dől, a' természet számos bájoló gyönyöreivel, terjedelmes erdőkkel, gazdag köszéntelekkel, nemes érczekkel és bányákkal, ásványos vizekkel, fürdőkkel, a' kézi és gyáripar minden nemeivel, 's juhnak termelt felséges legelőkkel, de többnyire soványabb földdel bír; midőn ellenben a' balparton, mintegy 400 □ mértföldnyi televényben dús-gazdag hullámzó rónaság terül el, melly alföldünktől egyedül — virágzó miveltségében különbözik. A' jobbparton tehát, kivéve némelly kedvezőbb fekvésű völgyeit, hol a' halomra mosott televényföldön a' melegebb éghajlatot követelő természetményeket a' levegő zordonsága ellen a' környező hegyek védik, — a' juh-tenyésztésen kívül főleg csak a' szarvasmarha diszlik, 's ezek érdekében a' fütermesztés kitünő gonddal és értelemmel üzetik, a' növénytermesztés pedig a' lenen és kenderen kívül főleg a' burgonyára szorítatik, — midőn ellenben a' balparton a' gabonának minden nemei a' legtökéletesb minőségben rendkívüli bőséggel, ugy a' repcze, kender, dohány, 's lóherneműek nagy kiterjedésben dús sikerrel diszlenek.

Szilézia természetményeiközött első helyen áll a' buza, mellynek frankensteini fehér buza név alatt ismeretes változata európai hirben áll, de hazánkban tudunkra csak Holicson termesztetik. — A' repczét, mint a' buza rendes előnövényét általánosán mivelik, 's milly bőségben, tanusítja az, hogy az országban 368 olajgyár van működésben. A' lentermesztés azelőtt nagyobb virágzásban volt; Anglia fonógépei, 's az azokkal esz-közlött finomsága 's olcsósága az angol lenszöveteknek ez iparágot egy pillanatra itt is megrázkódtatá; de mintegy évtized óta

részint angol gépek behozatala, részint lentermesztési és elkészítési példányintézetek, mellyek végett alka'matos ifjak kiképzésül közköltségen Belgiumba küldettek, — ujra felemelék a' lentermesztést, 's a' legfinomabb készületü szöszlent volt szerencsénk számos példányokban az ország különböző vidékeiről a' kiállításnál együtt látni. — A' dohány nagy figyelemmel hollandi módon természetetik. — A vörös buzér (Krapp), kivált Boroszló vidékén különösen kedvelt tárgya a' mezei iparnak, 's belőle az országban évenként mintegy 40 ezer porosz mázsa természetetik, körülbelül 40 pengő forintnyi tiszta haszonnal holdankint. — A' czukorrépa-termesztés évről évre terjed, azon mértékben, mellyben a' czukorgyárak szaporodnak; jelenleg a' nagy adó miatt csak 20 illy gyár működik a' tartományban. A' répa körül előforduló munkák kitünő szorgalommal, ügyességgel végeztetnek, a' vetésforgásban a' len vagy burgonya, vagy lóher után soroztatnak, 's magról, nem palántáról ültetnek, épen olly formán mint a' „Gazdasági Tudósítások“ első évi folyamában hazánkfiainak is tanácsoltatott. — A' burgonya nemcsak a' hegyek körül túlnépesedett kenyérszük vidékek táplálhatása, hanem egyszersmind a' nagyszerű technikai vállalatok, a' szeszegetések érdekében is, véghetetlen kiterjedésben természetített eddigelő, 1843-ik évben még 2384 pálinkagyár volt az országban rendszeres munkásságban, 's azokban összesen majdnem 10 millió bécsi akó mennyiségű habarékból égettetett ki szesz, mellyre 998,757 porosz tallér (1 p. t. = 1 f. 30 kr. pp.) adó volt vetve. 'S e' számokból mintegy kétharmadrész Felső-Sziléziára esik. 'S meglepő vala, hogy épen azon vidékeken, hol a' szeszegetés a' legnagyobb terjedelemben, 's legnagyobb tüzzel vitetett, 's hol az alsóbb néposztályok a' pálinkaital legborzasztóbb mételeyében szenvedtek, támadának mult évben, az isteni gondviseléstől vezérelve, vélellen a' mérsékleti egyesületek, 's azok bámulatos gyorsasággal terjedvén, már az első évben olly hatást gyakoroltak, hogy ott, hol előbb egy vásári napon 12—15 akó elkelt, alig tudtak azontúl 7 itczét ki mérni, 's a' f. 1845-ik év első 4 hónapjában már a' pálinkaadó, számos szesz-gyárak megszünite következtében, 150,582 porosz tallérral csökkent, 's az említett egyesületek gyarapodása következtében az utolsó 8 hónapban e' szép eredmény bizonyosan még fényesb leend. — Bármilly kellemes is azonban erkölcsi tekintetben illy esemény, még is aggodalmat okozhat

annak hirtelen bekövetkezése, mert az efféle iparágon alapuló gazdaságokat alapjukban megrendíteni képes; azonban a' bali-rányban tévedező gazdát hamar jobb, nemesebb, 's szintolly biztos utra vezérli a' gondolkozás, törekvés, 's értelem. Igy Szi-léziában a' felesleg burgonya helyét azonnal fütermesztés fog-lalá már el, minek sikeres behozatalára ott fényes példák lé-teznek. Rosnachau nevű jószágon egy porosz morgen (= 445 □ öl) földön, mesterséges fütermesztés mellett 3 juh tartatik el; 's így, ha megszűnik a' mód, szeszégetés által magasb jövedel-met nyerni ki a' földből, — e' mesterséges fütermesztés fog-mindinkább terjedni, 's így a' szaporított takarmány által egy-szerűbb uton idéztetni elő az állattenyésztés gyarapodása, 's az által a' földjövedelem emelése. — A' szesznek többé nem hasz-nálható burgonya termesztésének korlátozása fogja továbbá köz-vetve egy részről a' kormány által nagy mértékben tetteleg pár-tolt len-ipart, más részről a' czukorrépa-termesztést előmozdí-tani, 's ez által a' megijedt gazdáknak új gazdag forrásokat nyitni, így vezetettvén az ember időnkint vissza minden irányban a' ter-mészethez, 's kimeríthetetlen áldásainak fris forrásához.

A' sziléziai állattenyésztésben terjedelemre és belértékben első helyen áll a' juhtenyésztés, melly talán egy országban sem fejlett ki Európában azon fokra, mint Sziléziában. Ezen iparág jelen állásáról igen érdekesen állítá össze az adatokat Elsner egy füzetkében, melly a' gyülekezet tagjai között szétosztatott. Logikai sorozatban van itt előadva, mikép jöttek a' tenyésztők számos tévedések után azon elvre, hogy egyformán kell a' gaz-dáknak finomságra és gyapjumennyiségre törekedni. Kimutatta-tik, hogy a' sziléziai juhászatok minőségre nézve tökéletesed-hetnek ugyan folyvást, mert semmiről sem lehet állítani a' vilá-gon, hogy a' tökéletesség tetőjére eljutott, de számra a' gabo-natermesztés aránytalan korlátozása nélkül többé alig szaporít-hatók. — Ismeret és ügyesség a' juhtenyésztés körében nagy és általános országszerte; az aklok czélszerűen építvék, takarmány bőven természetik, 's nagy gonddal készítettvén 's takarítatván, többnyire tető alatt tartatik. — A' tenyésztés állandó jó ered-ményének alapjául a' czélszerű tartáson kívül a' hágó kosok ké-nyes megválasztását 's alkalmas anyákhoz való helyes kiosztását méltán tartják; a' hágatás majdnem általánosan januárban történik, mert nyári bárányozásnak adják az elsőséget. Nyáron többnyire

mesterséges legelőn járnak a' nyájak (közlegelők nem létében), de azok örökké zöldek és táplálékonyak a' leghőbb nyárban is; a' legjobb füvek vannak rajta réti lóherrel keverve. Szilézia mintegy 70 ezer mázsa gyapjut állit elő, 's ez igen csekély kivétellel a' boroszlói gyapjuvásáron adatik el. Előfordul ugyan ott is a' vevőt több évekre biztosítani egyik vagy másik uraság kitünőleg kedvelt gyapjujáról, de előre évekkal a' gyapjut eladni, 's a' pénzt, mint hazánkban fájdalom! számos gondatlan birtokosnál a' divat, évekkal előre el is harácsolni, — Sziléziában hallatlan dolog. A' rendesen igen szépen mosott gyapju négyszögű, majd koczka, majd párna alaku zsákokra pakolva szállitatik Boroszlóba, hol mind a' hivatalos mázsálásért, mind raktárért, 'sat. tetemes költségek fordulnak elő; ellenben a' gyapju többnyire igen jó áron adatik el, mivel finom, tiszta, és egyenlő, a' piac pedig rendesen látogatott, 's a' közlekedési eszközök által a' világ minden részeivel 's piaczaival könnyen használható összeköttetésben van. — Azonban a' sziléziái juhászatok, lehet állítani, több jövedelmet vesznek be tenyésző jószág jövedelméből, mint gyapju-eladásból. — Az ár-csigázások nemesebb kosokért hihetetlenek; némelly darab 2—3000 tallérral is fizettetik, és sokszor a' kártyajáték dühösségébe hozott vevő a' 40—50 tallérossal is bátran beérhetné, tekintve juhászata nemességének jelen fokát. Herczeg Lichnovszky az utóbbi években olly juhászatból, melly alig számít 8000 darabot, rendesen 40 ezer tallérnál többet bevett kosokért, 's anyákért; 's a' leghiresb juhászatok, hová kivált Magyarországból a' szép aranyokkal mint bucsujárók tódulnak vásárolni: Kuchelna, Hengersdorf, Gross-Herlicz, Chrzelicz, és Kárvin, vannak azonban e' kívül még számos juhászatok, hol hasonló minőségű jeles tenyésző állatokat szerezhetni; a' nehéz oldala a' dolognak csak az, hogy ritka juhászatban me- nekül az ember az ügetőstül (a' Wetzertől), melly bármikép takargassák is a' jó urak, egész Sziléziában szintugy, mint Szászországban el van terjedve, ugy hogy ha honi tenyésztőink közül számosbban követnék a' szabatos tenyésztés módját, mellyre rohonczy, ürményi, déghi, alocsuthi, palotai, szénási, nagykárolyi, mernyei, 's ezenfölül a' Gyürky-, Végh-, Brunszvickféle, továbbá a' holicsi, óvári, és a' t. törzsöknyájás juhászataink méltán büszkék, csakugyan kár volna egyetlen egy fillért is e' czikkelyért a' határon kivinni, sőt tán most is meg lehetne már egészen kimélni.

A' sziléziai juhászetok ez általános felvirágozásának főokait tán abban kereshetnénk (ők magok legalább úgy hiszik), hogy magok a' birtokosok szenvedelmes, munkás és dologhoz értő juhászok, hogy a' jószág mind hajlékra, mind táplálatra valóban apailag van mindig ellátva, 's a' nyáj jeles birkások kezére bízatik, kik készpénzzel illően fizettetvén, sem juhokban, sem gyapjuban, urukkal nem osztoznak, mind a' mellet azonban. hogy a' juhászetok egyes gazdaságokban kitűnő szerepet játszanak, még egy józan birtokosnak vagy tisztének sem jutott eszébe azokat minden egyéb ágon felül helyezni, 's minden egyéb jövedelmi forrást azoknak hozni áldozatul. A' juhászetok végtelen tökéletesedése 's szaporodása mellett is a' gabonatermesztés olly nagy, hogy az egy század alatt háromszorosan megszorodott népet elegendően táplálni képes, ezenfölül pedig temérdek iparnövény műveltetik, mi- nek egy század, sőt csak 30—40 év előtt is hire sem hallatszott, — mert egyrésztől haszontalan kopár legelők nem foglalják el a' tért, másrésztől pedig az értelem, szorgalom 's ügyesség a' tér 's idő helyes használatában növekedett.

Juhai után legnagyobb gonddal ápolja a' szilezita lovait, 's mondhatni, mind igába, mind nyereg alá, valamint külalakra igen szép, 's nemességre mutató, úgy tartósságra, 's erőre hatalmas lovak tenyésztetnek, úgy hogy a' porosz katonaság legnagyobb részét is Szilézia látja el paripákkal, 's azonkívül kocsilovakkal nagy vásárt üz. — Nem pirul-e erre a' magyar, ki magát olly alaptalan döllyfősséggel *par excellence* lóra-termettnék nevezi?

A' szarvasmarhatenyésztést illetőleg rövidke ideig hasonló elfogúltságban volt a' gazda Sziléziában, mint nálunk még for- vást van. A' juh kitolta a' gulyákat a' gazdaságból; csak hamar észrevették azonban botlásukat a' gazdák, 's ma már a' szarvasmarhá- nak is megadják ismét az illő helyet a' gazdaságokban, mint egyik kipótolhatlanúl jótékony nemének az első házi állatok közül; melly helyes változást különösen előmozdítja a' Németországban általán- ban divatozó 's épen nem megvetendő életmód, melly szerint az tartja magát csak valódi szegénynek 's inséggel küzdőnek, ki magát napi élelmében elegendő irósvajtól, tejtől és sajttól meg- fosztva látja. E' cikkelyek általános fogyasztása és nagy kelete egyik oka a' szarvasmarha gondos tenyésztésének, 's tejelőtehet- sége szemes megválasztásának. Szilézia e' részben is támasza és forrása Berlin néptömege szükségeinek, 's a' vagyonosok nya-

lánkságának. — Az összes sziléziai állattenyésztés folytonos gyarapodását tanúsítja azon körülmény, hogy 76 év óta az összeírások szerint a' lovak száma az országban 45₀/⁰, a' szarvasmarháé 28₀/⁰, a' juhoké 90₀/⁰, 's a' sertéseké 20₀/⁰tólival szaporodott, mind a' mellett, hogy egy résztől a' köz- és állandó legelők a' hegyeken kívül megszűntek, 's az emberi-élelem folyvást nagyobb tért foglalt el saját szükségének fedezésére.

Jóllétnek, szorgalomnak és műveltségnek egyiránt jellemző tanúsága az épületek csínossága 's belső kényelme, a' ruházkodás tisztasága és illendősége, 's a' jó étkekkel kielégítőleg való élhetés; melly három rendbeli jótéteményét az életnek csak a' bányák és gyárok körül foglalkozó földbirtoktalan napszámos nélkülözi, ki az ő véres verejtékével 's megfeszített izzasztó munkájával egyedül a' kéjelmekben uszó millionárius kincseit neveli.

Ki e' minden oldalról virágzó 's kielégítő állapotot a' hely színén látja, lehetetlen, hogy, — ha némi részvéttel kíséri az emberiség haladását, — kíváncsi ne legyen kifürkészni, 's megtudni az okokat 's előzményeket, mellyekből e' napról napra észrevehetőbb gyarapodás eredetét vette; 's egyrészből a' gyülekezet elnöke maga megnyitó beszédében, másrészből számos eziránt megkérdezett szilezita lényegesen a' következő pontokba szorítá össze azt, mi e' részben felvilágosítást nyújthat.

Midőn e' század elején Napoleon, az ész, lelkesedés, erő és politikai ügyesség hatalmával Európa sorsát kénye szerint intézve, Poroszországot is megsemmisíté, — a' sors által üldözött porosz király, 3-dik Fridrik, országa romaiból ismét hatalmas státust akarván alkotni, két olly módokhoz folyamodott, mellyek az ő eredményökben mindedig soha nem csaltak; t. i. népeit olly állapotba helyezé, mellyben szellemi, erkölcsi és anyagi erejük gát nélkül kifejlődhetett, 's habár elveszté is ez által a' király örökre azon nem nagy dicsősséget, korlátlanul uralkodhatni olly népeken, mellyek morális öntudat nélkül engedelmeskednek minden parancsnak, bármilly oknélküli és zsarnoki legyen az, 's egyenlően türnek jót és rosszat, mert önsorsuk felett gondolkozni, itélni 's választást tenni az ő körükön túl megyen; — de nyert az által a' bölcs fejedelem e' képzelt dicsősségnél sokkal fényesebb 's állandóbb babért, 's szilárdabb thrónt, melly a' gyorsan kifejlett értelem, közszellem, erkölcsi súly 's általános jóllét legyőzhetetlen hatalmára, 's a' népszerűetetre mint rendületlen sziklára támaszkodhatott.

Ekkor létesült a' porosz iskolák jelen szabad szerkezete, 's ama nevelési rendszer, melyet sok szomszéd státus irigyelt, de soha nem utánozott, 's melly a' porosz nép minden osztályain keresztül emberhez illő magasb műveltségnek, a' polgárjogok és kötelességek tisztább öntudatának, 's önállóbb jellemnek és erkölcsi sulynak alapját veté meg. -- Ekkor mondatott ki egyszerű királyi határozat által, hogy a' telek, mellyet a' paraszt bír, az ő valóságos tulajdona, 's a' rajta fekvő terheket az e' végre kezületenkint felállított hivatalok becslése szerint egyszerre vagy részletenkint, készpénzben vagy természetményekben, sőt földben is megválthatja. — Ekkor nyerek a' közlegelők, 's velök a' nómádi gazdálkodás a' végső dőfést. — Ma már Sziléziában egy helység sincs jól fizetett olly tanító nélkül, ki az ottani jeles prae-parándiákban nem képeztetett volna, 's kik legalább is annyi ismerettel nem bírnának, midőn egy kis falu iskoláját átveszik, mennyit méltán kívánnánk azoktól, kik nálunk valamelly réaliskolában óhajtanák a' tanítói széket elnyerni. A' tanító-könyvekkel a' státus egyedáruskodást nem üz, 's azoknak megválasztása szabadon a' tanítókra hagyatik. A' vallási oktatás a' lelkészekre bízatra, a' közhasznú ismeretek tanításával semmi összeköttetésben nincsen, 's annak semmikép utjában nem áll.

Az urbéri telkek megváltása már annyira haladt, hogy még csak egy tized részén a' parasztbirtoknak fekszik teher, 's ez sem többé robotban, hanem egyedül készpénzben, és gabona-szemben szalma nélkül. — Az összesítés a' megváltással együtt haladt; de az örökösök közti eldarabolása a' földeknek tartósan nagy telkeket nem látszik ígérni. — A' közlegelők végképen megszűntek, 's most legeltethet csak az, kinek magának ugarja, rétje, vagy mesterséges legelője van. — E' jótékony 's bölcs intézkedések befolyása alatt pedig egy uj fontos tudomány fejlődött ki a' porosz státusban, t. i. a' taxatio tudománya, mellynek tökéletes felfogása 's ismerete nélkül, valamint az urbéri teher-megváltások 's az elkülönzések és összesítések tökéletlenek, 's egyik vagy másik részre nyomasztók, — úgy igazságos adókiivetés nélküle kivihetetlen. Poroszországban meglehetősen adót fizetnek ugyan, de annak aránytalanságán egymás között senki sem panaszkodhatik, mert a' felmérésen kívül a' jószágnak megbecsülése minden körülmények tekintetbe vételével 's számokon épülve és motiválva olly tökéletességgel történik, melly ott min-

denkit végképen megnyugtat, nálunk pedig csak hír után ismeres.

Adó kiváltság Sziléziában nincsen, 's így e' miatt sincs aránytalan teher a' földművelő néposztály vállain, sőt ellenkezőleg az uradalom tulajdonosai, kik a' parasztbirtokhoz képest némelly politikai kitüntetéssel bírnak, — ezen előjog tekintetéből érdekesítve vannak valamivel nagyobb adót is fizethetni az ország szükségeinek fedezésére, mint a' parasztok; a' törvény előtt egyébiránt 's igazság kiszolgáltatásában (melly itt különben is gyors és szigorú) semmi különbség vagy egyenlőtlenség nem létező, sőt ellenkezőleg ott is, mint nálunk sok esetben, tapasztalhatni a' parasztnak egyoldalú pártfogását 's kényeztetését az úr ellenében, még akkor is, ha igazsága nincsen.

A' mezőgazdaság virágzását előmozditják még Sziléziában a' jó utak és czélszerű összeköttetések az ország minden irányában. — Az utakat egyedül Rátibor felől láttuk némileg elhanyagolva, hihetőleg az arra vezetett vasut reményében, melly azután a' falusi szegény ember szekerezéseit kivéve, uraknak feleslegessé teszi az országutat, — holott ez a' kereskedésben, 's a' nép mindennapi foglalkozására nélkülözhetlen soha nem lesz. Rátibor vidékén egyébiránt körülbelül hazánk alföldi szelleme leng.

A' sziléziai földművelés legfőbb emeltyüji közé tartozik végre azon nevezetes körülmény, hogy ott a' földbirtokosok, és pedig a' leghatalmasbaktól kezdve a' legszegényebbekig, — önmagok állanak hivatásuk 's mesterségük teljes tudományos ismeretével gazdaságaik 's tiszteik élén, mi rendesen nemcsak a' jószág nagyobb jövedelmét, czélszerű felruházását, 's jobb rendben létét vonja maga után, 's az urnak igazi megnyugtatást nyújt, hanem egyszersmind a' birtokost polgári kötelességeivel is státus és nép irányában közelebről megismerteti, őt egyszerűséghez 's takarékosághoz szoktatja, 's olly erények iránt teszi őt fogékonyná, mellyek azt valóban boldoggá teszik, 's mellyeknek gyakorlata őt tetteleg 's őszinte köztiszteletet aratva emeli fel százerek fölé a' közvéleményben, melly olly mívelt országban, mint Szilézia, ma már a' pusztaszületést egyéb jeles tulajdonok nélkül nem veszi az érdem, köztisztelet, 's egyéb erkölcsi igények mérfokául.

Korhelység és könnyelműség miatt eladósodott úri birtokos Sziléziában a' ritkaságok közé tartozik, habár az urodalmi majsorsági birtokok, mintegy 16-tot kivéve, 2000 morgent (445 □ ölével) ritkán mulnak fölül, mégis a' birtokosnak fentebbi tulajdonai mellett, 's véghetetlen szorgalomtól és üzéri szellemtől támogatva, bámulatos jövedelmet hoznak, úgy hogy a' magyar azt legkevesebbé hinné, ha a' számadásokba nem pillanthatna. A' mezei ipar, 's gazdaság-technikai vállalatok jelen kifejlettsége, 's a' juh- és lótenyésztés magas foka mellett egy morgentől 50 pfrt tiszta hasznot huzni Sziléziában nem ritkaság. Azért is a' sziléziai birtokosok többnyire igen pénzesek, 's ritkán vannak adósságaik; 's ha míveltség tekintetéből beútazzák is egyszer életökben Európát, de ez utjokat sem vad kicsapongási ösztönök, sem oktalan kitünési vagy pazarfényüzési vágyak nem hosszabítják haszontalanúl, 's az ösök által gonddal 's takarékoszággal gyűjtött vagyont nem rabolják el a' jövő, tán jobb sorsra érdemes nemzedéktől; 's ha végre egyes évszakokban a' jószág körül szünapokat nyerhetnek, nem sietnek Berlinbe, az udvari fény üres nimbusába, vagy a' nagyvárosi élet sokszoros kényelmeiben 's zajos gyönyöreiben keresendők enyhülést, hanem öszszegyülnek hazájok fővárosában, Boroszlóban, melly tartományi főváros létére, habár Buda-Pestnél népességre nem nagyobb, nemesb társadalmi élvezetek, sőt szellemi míveltségi eszközök tekintetében is, mindent magában foglal, mit a' magyar Bécsben szokott keresni. — Van Boroszlón mindennemű intézet, mi csak aesthetika, humanitás v. tudomány tekintetében szükséges, nagy-szerű alakban gazdagon megalapítva; van egyetem, hat gymnásium, reáliskolák, muzeumok, képcsarnok, különféle gyűjtemények, minden rendbeli kórházak, vakok és siketnémák intézeteik, 's majd minden utczában kisededővő iskolák, casinói gyűhelyek, fényes színház, árvaintézetek, nagy úri paloták, vízvezetések, 's ugrókutak, nagy hazafiak szobraik köztéren, számtalan nyilvános kertek és párkok, — egy folyton zszibongó virágzó kereskedés közepette. 'S mindezt a' birtokosok állhatatos közremunkálása, 's józanúl kiszámított zajtalan hazafiúsága teremté; 's mi örvendve egyrészről illy boldog eredménynek embertársaink érdekében, könnyes szemekkel pillantánk vissza a' Kárpátok mögé rejtett Hunniára, mellyben anyagi kincseinek kimeríthetetlen forrása, fiainak folyton hazafiságtól buzgó vére, 's dúsgaz-

dag aristocratiájának fényes és páratlan földi hatalma mellett, eddigelő Budapestnek nem közintézeteiből, nem egy nemesb társadalmi élet bájoló 's aesthetikai élvezetéből, nem a' nagyobb birtokosok 's intelligencia öszpontosulásából, (mert hiszen azon 15—20 lelkesb és nemesb mágnási családot, melly egy pár év óta a' telt Pesten tölti, nem lehet az összes magyar aristocratia képviselőjének elnevezni), hanem egyedül a' geographiából, 's egy pár nagyszerű utczáiból ismer az ember a' magyar fővárosra.

De visszatérünk most egy jobb jövő reményében jelentésünk fonalára, 's miután tisztelt küldöink az előadott vázlatokból a' sziléziai gazdák erkölcsi és anyagi állapotáról eléggé tiszta fogalmat nyerhettek, bizonyosan elfogják ismerni a' német gazdák ez idei boroszlói gyülekezetének érdekességét és tartalmasságát is, mellynek, mint előre bocsátottuk, túlnyomó részét sziléziaiak képezék. Az ülések között kétségtelenül legtanuságosbak a' szakosztályiak voltak, hol t. i. a' vitatkozás a' mezőgazdaság practicus részleteibe ment át, 's a' vidékiek mindenesetre nagy érdekekkel értesülhettek annyi belföldi gazdának hosszas éveken keresztül bebizonyított tapasztalásiról. A' tek. közgyűlés idejét 's türelmét ki kellene azonban merítenünk, ha a' 10 nap alatt a' mezőgazdaság minden ágaiban reggeltől estig tartó szakosztályi ülések tartalmát bármilly rövid kivonatban előterjeszteni akarnánk; elég lesz megjegyeznünk, hogy a' földmívelési szakosztályban a' burgonya, len, és buza-termesztés, a' füvekkel kevert lóher-mívelés, 's a' turó ekével való szántás körül történt kísérletek és tapasztalások; — az állattenyésztésiben általában a' tejelési; hízási, és vonóerő-tehetségnek öszpontosítása a' szarvasmarhánál, ennek tüdővész-kóra, az erjedzésbe hozott szecska tápláló ereje, 's a' sertésenyésztés savó nélkül; — a' juhtenyésztésiben különösen a' belfajzás, bárány-takarmányozás, száraz és leves takarmányszerek aránya, viszketősség, kergesség, mesterséges gyapmosószerek, a' gyapju legtökéletesb 's legjutányosb tulajdonságai, gyaposztályozás és a' tb.; — a' kertészetiben a' gyümölcsenyésztés előmozdításának módjai; — a' műtaniban a' burgonya használata sörmaláta pótlásaul, legczélszerűbb szeszégető gépek és készülétek, habarás, burgonyaliszt és czukor, burgonya-keményítő, sajtolt cserép-sindek, a' papíros és asphalt-tetők, és a' tb.; — az erdőszeti szakosztályban végre a' legújabbban feltalált legczélszerűbb erdőszeti

eszközök, az erdei robarok, az erdők befolyása az éghajlatra, erdőégések, az erdei leveles gyűjtés határai, tölgy- és bükkerdők megújítása, a' fakéreg-hántás, 's az erdőföld osztályozása, voltak a' közérdekű vitatkozások főtárgyai, melyekre nézve bátor-kodunk a' tek. Egyesület tisztelt tagjainak bővebb tanúságos értesülésül a' nyomtatásban megjelenendő gyűlési jegyzőkönyv megszerzését ajánlani.

A' szakosztályi üléseken kívül naponta közgyűlés is tartatott, melyben a' szakosztályok öszpontosultak, 's hol főleg köztárgyak vitattattak meg; ilyenek voltak: okoznak-e a' vaspályák rövidséget a' mezőgazdaságnak és különféle iparágaknak az által, hogy annyi roppant tőkét elfoglalnak? — melly kérdés Bally, Klebs és Gáffron urak nagyérdékű és szellemdús szónoklataik 's értekezéseik nyomán nem-mel döntetett el; — 's valljon az innét fenyegető veszélyt nem-e leginkább czélszerű bankok 's hitelintézetek állítása által lehetne elhárítani? tanúságos 's bennünket különösen érdeklő vitatás után közmegegyezéssel az igen mondatott ki. — Miután az üzleti tőke a' jószág becséhez sok esetben ki nem elégitő arányban van; nem lenne-e czélszerűbb inkább kisebb jószágra szorítkozni, 's abba nagyobb tőkét fektetni? — e' kérdés, melly igennel döntetett el, annál inkább érintett bennünket, miután ez az eset tán az orosz és keleti tartományokon kívül sehoh Európában olly mindennapi, mint épen Magyarországnak, hol tán 10 birtokot sem lehetne megnevezni, hol az üzleti tőke 's beruházás a' jószág értékéhez és terjedelméhez helyes arányban állana, minthogy egyhelyütt a' tehetség, másutt a' belátás hiányzik, 's igen sok esetben a' birtokos a' beruházásról tudni sem akar, midőn ellenben évről évre nagyobb jövedelmet igényel, 's minden előrelátó gond és takarékoság nélkül évről évre elkölti gyakran roppant bevételeit, a' helyett, hogy szükség idejére valamit félre tenne, 's meghatározott illő sommára szorítkozván évenként, a' felesleget jószágai javítására, 's folyton nagyobb gyümölcsöztesítésére fordítaná. — Úgy tetszett nekünk, hogy a' szileziták, kiknél e' kérdés csak ritka helyvel talál alkalmazást, a' mi leczkétetésünkre választották volna ki azt. Azért is kötelességünknek tartjuk ez üdvös sziléziai leczkét különös nyomatékkal jelentésünkbe foglalni. — A' 4-dik kérdés a' körül forgott, valljon szükségese-e a' gazdaképző intézetek? 's óhajtottuk volna, hogy számos hazánkfiak, kik a' mezőgazdaság üzésében kétségtelenül a' leg-

alsóbb fokon állanak, 's az illy külön gazdaképzést és oktatást mégis csak pénz- és idővesztésnek tartják, e' kérdés vitatásánál jelen legyenek, 's hallják, mikép a' már olly kitünő fokon álló német gazda magát még mindig tudatlannak tartja, 's még nagyobb mértékben, költséges képző intézetek állítása által, folyvást okulni kíván. Tán annyi értelmes ember tekintélye megbarátkoztatta volna őket az Egyesület e' tárgyban kijelentett eszméivel, 's tervezeteivel. — Végre az 5-ik kérdés azt nyomozta, hogy van-e a' státusnak joga a' magán-erdők kezelésébe avatkozni? Több józan ellenmondás daczára két napi vitatkozás után a' kérdés-re feltétlen nemmel felelt a' gyülekezet, melly idegenkedés a' státus befolyásától, részint Sziléziának általános oppositionalis szelleméből veheté eredetét, részint azon körülményből, hogy az ottani magán-erdők általában különben is jó karban és bőven vannak, káros pusztítások elő nem fordulnak, 's olly helyzetek ritkák, minők számosan vannak hazánkban, hol a' hegytetők letarlása által rettentő part- és vizmosások, áradások, és a' hegyoldali 's hegy körüli földek végképeni megrontása, egész faluk kimosása 's az éghajlat örökös zordonítása okoztatnak. Nálunk ugyan elegendő ok van, hogy a' törvényhozás illy barbár gazdálkodás korlátozására hatalmat adjon a' státusnak.

Alulírottak egyike, t. i. az egyesületi titoknok is tartott az értekezések folytán a' magyar parasztok állapotjáról, 's az utóbbi törvényhozás urbéri intézkedéseiről előadást a' Németországban elterjedt 's megrögzött ama balvélemény megczáfolására, mintha a' paraszt hazánkban rabszolgai sorsban léteznék. E' felderítés bizonyosan hathatósan szolgált újabb törekvéseink iránt jobb véleményt gerjeszteni a' jelenlevőkben, 's részint ezen előadással, részint ugyancsak a' titoknok által a' külföldiek nevében tartott bucsuzó beszéddel emelni és megerősíteni a' becsülést és vonzalmat, mellyel az összes gyülekezet irántunk viseltetni látszott, miután fentisztelt küldöttségünk elnöke ő excja közgyűlésig a' jutalomosztó bizottság elnökéül kéretett meg, alulírt titoknok szakosztályi elnökké választatott, többi képviselő-társaink pedig különféle küldöttségekben 's bizottmányokban, hol értelem 's tapasztalás kívántatott, foglaltattak-el.

Érdekessé tevő továbbá e' gyülekezetet az is, hogy egy erre kitüzött napon a' vidékiek egyik vagy másik ottani jószág megtekintésére megkérettek; 's e' kirándulás alkalmával a' hely szi-

nén győződhetett meg kiki, hogy a' femtebb rajzolt sziléziai állapotok előadásában túlbecslés 's alaptalan hizelgés nem foglaltatik. —

A' gyűlések folyamát ezen kívül a' vendégszeretet minden nemei fűszerezék, királyi ebéd, bálók, és estélyek; 's az egészet utolsó napon egy nagyszerű népünnep zárá be, melly reggel óriási állatmutatással kezdődvén, jutalomosztással 's lóverseny-nyel folytatlatván, egy ünnepélyes menettel végződött, mellyben a' sziléziai mezei ipar minden ágai elmésen 's finom ízléssel össze állított allegorikai képekben vonultak el a' vidéki vendégek, 's az ezerekre menő néptömeg előtt; 's minden egyes sziléziainak szemében világosan olvasható vala a' büszke öntudat, melly e' látványnál polgári erényeinek ezen eredménye felett keblét méltán eltölté; 's mi az összehasonlitások lánczolatán ujjalag eljutottunk semmiségünk sajongó öntudatához, minek vonakodás nélkül kell jelen állapotunkat a' teendőkhöz képest tekintenünk, azon teendőkhöz képest, mellyeket eszélyesebb 's erélyesebb nép a' mi viszonyaink közt már rég bevégzett volna.

Igy járják sorban már több év óta a' tisztelt Egyesület képviselőji Németország külön státusait, 's mindenünnen uj meg uj státus- és mezőgazdasági hasznos és tanuságos tapasztalásokkal térnek vissza; de azon titkot mindedig nem valának képesek felfedezni, mikép lehessen egy nemzetet fásult részvétlenség, állhatatlanság, restség, minden reális tudományban járatlanság, sőt azok iránti idegenkedés, könnyelműség, 's szakadatlan vizsgálkodás közepette, akaratja ellenére boldogítani. — De folytassuk azért utazásainkat, 's azon leczkék sikerét, mellyeket virágzóbb népek sorsából huzhatunk, megfogja egykor hazánk számára érlelni a' kijózanulás, a' csikorgó szükség, 's a' megsemmisülés veszélye, melly közéletünk jelen ösvényén sok jószívű 's magát édes reményekben ringató hazánkfia csábító optimismusa daczára fájdalom! mindinkább közelget; de hogy attól 's a' végső bukástól bennünket a' magyarok istene hatalmas karjaival megóvjon, nekünk is forró mindennapi imádságunk!!

Pesten nov. 10. 1845.

Képviselő társai, és saját nevében,
Török János,
a' M. Gazd. Egyesület titoknoka.

